

IN MEMORIAM

U ovoj knjizi Anala... bilježimo, već po tradiciji, smrt:

Dr. hadži Abdurahmana Nametka, umirovljenog profesora Visoke tehničke škole u Mostaru,

Muhameda A. Mujića, naučnog radnika Orijentalnog instituta u Sarajevu,

Dr. Ahmeda Tuzlića, umirovljenog profesora Filozofskog fakulteta u Sarajevu,

Abdulaha Polimca, šeriatskog suca i pravnika u mirovini,

Ahmeda Selimovića, imama i mualima i dugogodišnjeg službenika Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, te

Seida Traljića, višeg predavača na Filozofskom fakultetu u Zadru.

Prof. dr. Hadži Abdurahman Nametak rođen je u Mostaru 7. oktobra 1908. Mekteb, ruždiju i gimnaziju je završio u rodnom mjestu. Potom se upisao na Filozofski fakultet u Zagrebu, gdje je studirao književnost, francuski jezik i nacionalnu historiju. U međuvremenu je 1931. godine pohađao predavanja na Sorboni u Parizu. Po završetku studija služio je kao profesor gimnazije, prvo u Bihaću, a poslije u Mostaru. Poslije kapitulacije stare Jugoslavije proveo je jedno vrijeme u njemačkom zarobljeništvu kao rezervni oficir jugoslavenske vojske. Kad se vratio iz zarobljenništva, postavljen je za upravitelja pozorišta u Banjoj Luci, gdje je ostao do u jesen 1944. godine, kad se vratio u Mostar. Poslije Oslobođenja i povratka iz JNA polovinom 1945., pa do kraja 1947. godine, vodio je jednu privatnu knjižaru u Mostaru. Iza toga je bio profesor Srednje poljoprivredne škole i direktor Niže realne gimnazije u Čapljini, pa profesor Učiteljske škole u Mostaru, zatim direktor gimnazije u Ljubuškom, da 1. septembra 1959. bude postavljen za lektora Narodnog pozorišta u Mostaru. U septembru 1965. izabran je za redovnog profesora na Visokoj tehničkoj školi u Mostaru za predmet Kultura govora i pisanja. Na tom položaju ostao je do odlaska u mirovinu u novembru 1968. godine. Da bi mogao zamjenjivati oca Hasan efendiju u dužnosti imama, položio je imamski ispit pred mostarskim muftijom Hafiz Omer ef. Džabićem. Prije smrti na nekoliko godina obavio je i hadždž. Umro je 11. X 1982. godine.

Prilikom boravka u Parizu upoznao se sa dr. Mirzom Abdurahmanom (Milivojem) Malićem, i kad je ovaj umro 12. X 1935. godine, Nametak je napisao u Novom Beharu (god. IX/1935-36, br. 7-8, str. 113-115) nekrolog, u kome je o njemu iznio vanrednih podataka, nje

govom prelasku na islam, naučnom radu i dr., i to sve na temelju pripovijedanja koja je svojevremeno slušao od samog Malića. To je ujedno, koliko mi znamo, i jedan od prvih većih njegovih objavljenih radova. (Prije toga objavio je također u Novom Beharu radove: *Nestali grad* i aktovku »*Sevdah*«.). Objavio je i drame: *Aga* (1938.), *Blagdan života* (1943.), *Legenda o jednoj ljubavi* (1966.), kao i antologijsko djelo *Izbor hrvatske muslimanske pripovijetke*, I dio (1878-1918.), u kojoj je pored poznatih pripovjedača muslimana iz tog perioda, uvrstio i one, koji su objavili tek po koju pripovijest ili crticu (Fehim Spaho, Muhamed Emin Dizdar, Hasan Nametak, Abdulah Ajni Bušalić, Hajdar Fazlagić, Riza Kapetanović) i na taj način sačuvao ih od potpunog zaborava.

Godine 1958. prof. Abdurahman Nametak obranio je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu doktorsku disertaciju o *Musi Ćazimu Ćatiću* i njegovom književnom radu. Taj rad je Narodni univerzitet u Tešnju objavio u svojoj nakladi 1965. godine. U nakladi istog univerziteta izašla su i *Sabrana djela Muse Ćazima Ćatića* u dvije knjige, 1968. godine, a u redakciji prof. Nametka. On je uredio i knjigu *Odabrane pjesme Muse Ćazima Ćatića*, koje je izdalo Izdavačko poduzeće »Zora« u Zagrebu 1965. godine.

Veliki doprinos je prof. Abdurahmana Nametka i u proučavanju alhamiada književnosti u nas. Radeći za Akademiju nauka i umjetnosti BiH na transliteriranju alhamiada tekstova, koje je Akademija skupila u vezi izrade historije književnosti Bosne i Hercegovine, Nametak je imao priliku da pregleda i prouči brojne alhamiada tekstove i da otkrije mnoge za koje se u nauci do sada nije znalo. Zahvaljujući tome, nastali su brojni njegovi radovi iz ove oblasti.

U 24. knjizi »Trećeg programa« Radio Sarajevo (1979.) Nametak je objavio rad (str. 477-501) *Bosanska alhamiada književnost u tokovima jugoslovenskih književnosti*, u kome je dao sumaran pregled razvoja i predstavnike ove vrste književnosti u nas. I drugi svoj rad *Čiji je pjesnik Mehmed iz Erdelja*, Nametak je objavio na istom mjestu (Radio Sarajevo — Treći program, knjiga 38, 1982., str. 412-417). U članku je na osnovu brojnih argumenata nastojao dokazati, da je Mehmed Erdeljac iz Bosne, a ne iz Madžarske, kako su to mnogi navodili i pisali. O najplodnijem našem književniku alhamiada literature Muhamedu Rušdiji (zapravo Muharemagi Dizdareviću iz Trebinja, 1825-1905.), pisao je u dva maha: u »Analima« Gazi Husrev-begove biblioteke, knjiga VII-VIII, str. 209-217, objavio je članak *Muhamed Rušdi* (uz 155. godišnjicu rođenja i 75. godišnjicu smrti), a 1981. godine Starješinstvo IZ za BiH, Hrvatsku i Sloveniju objavilo mu je knjigu *Muhamed Rušdi*, monografija i tekstovi, strana 224. Poslije opširnog uvoda o Muhamedu Rušdiji i njegovom pjesničkom radu, Nametak je na temelju dva Rušdijina autografa donio 28 Rušdijinih spjevova, dužih i kraćih. U dva dodatka objavio je Rušdijin djelimični prepjev Čengićeva *Avdije i Stihova na bosanskom jeziku iz*, »*Sehletul-vusula*« Omer ef. Hume. U drugom dodatku donio je dvije kraće pjesme Abdulaha Bjelevca, posjednika i sahačije iz Mostara, jer su obje upisane u Rušdijin autograf.

Posljednji za života objavljeni rad prof. Abdurahmana Nametka je *Hrestomatija bosanske alhamijado književnosti*, koju je Izdavačko preduzeće »Svjetlost« izdalo u svojoj biblioteci Kulturno nasljeđe 1981. godine. Knjiga ima 350 stranica. Poslije uvida priređivač ove Hrestomatije donio je 66 priloga iz područja poezije i 13 iz proze. Ispod svakog priloga naznačeno je, gdje se rukopis nalazi i ko je autor, ako se on zna. Poslije navedene važnije literature o ovoj problematici, data je Bibliografija neuvrštenih transliteriranih i transliterirano-redigiranih alhamijado tekstova. I tu je navedeno, gdje se koji tekst nalazi kao i pod kojim eventualno brojem se u dotičnoj ustanovi vodi.

Muhamed A. Mujić rođen je u Mostaru 29. V 1920. godine. Poslije mekteba i osnovne škole, dolazi u Sarajevo i upisuje se 1932/33. školske godine u Gazi Husrev-begovu medresu. Poslije položene velike mature 1940. godine, prelazi u Višu islamsku šeriatsko-teološku školu, gdje je 1944. i diplomirao. U jesen iste godine postavljen je za vjeroučitelj a-suplenta na realnoj gimnaziji u Mostaru. I kad je 1945. godine prestala vjeronauka biti obavezan predmet u državnim školama, Mujić je ostao kao profesor na gimnaziji u Mostaru, a kasnije u Stocu. Godine 1950. dolazi u Orijentalni institut u Sarajevo i tu ostaje do kraja života. Umro je 14. marta 1984. godine u svojstvu stručnog savjetnika. U dva maha je obavljao dužnost zamjenika direktora Instituta. Godine 1956. boravio je u Libanu, Siriji i Egiptu na specijalizaciji arapskog jezika. U godinama 1959-1963. obavljao je dužnost lektora za srpskohrvatski jezik na Visokoj školi za jezike u Kairu.

Mujićev znanstveni rad je mnogostruk. Bavio se arabistikom, osmanistikom i historijom jugoslavenskih naroda pod turskom upravom. Istakao se i kao dobar prevodilac. Prevodio je s arapskog i turskog jezika kao i sa srpskohrvatskog jezika na arapski. Za potrebe Zavoda za učenje stranih jezika u Sarajevu, izradio je skripta za arapski jezik i to za početni, srednji i viši kurs. Na tom Zavodu je i predavao arapski jezik.

Po dolasku u Orijentalni institut počinje Mujićev naučni rad. Već 1951. godine u Prilozima za orijentalnu filologiju, koje izdaje Orijentalni institut pojavljuje se Mujićev prilog *Jedna bujurulidija Husejin bega Gradaševića* (knjiga II/1951, str. 195-199). Od tada pa do smrti Mujić je u Prilozima objavio više radova, od kojih su neki bili vrlo zapaženi u znanstvenim krugovima (*Položaj Cigana u jugoslovenskim zemljama pod osmanskom vlašću, Prilog proučavanju uživanja alkoholnih pića u Bosni i Hercegovini pod osmanskom vlašću, Jezičke i sadržinske osobenosti vakufnama iz Mostara* — druga polovina XVI stoljeća). Na Simpozijumu o 450-godišnjici Gazi Husrev-begova vakufa i njegovih institucija, održanom u Sarajevu u novembru 1982. godine, Mujić je održao referat *Neke vakuf-name iz Bosne i Hercegovine* (15- 17. stoljeće) — forma, jezik i stil (vid. Anali Gazi Husrev-begove biblioteke, knjiga IX-X, 1983., str. 17-24).

I iz prošlosti svoga rodnog Mostara Muhamed Mujić je objavio više priloga: Krivi most na Radobolji u Mostaru, Stari mostarski vodovod, Jedna novootkrivena građevina starijeg doba u Mostaru (napi-

sao u zajednici sa ing. Dž. Čelićem), Mostar je dobio vodovod još 1620. godine, Pitanje nastanka stare pravoslavne crkve u Mostaru i njena opravka 1833. godine. O učenom i zaslužnom Mostarcu, Šejh Juji, pisao je u dva navrata: Godine 1956. preveo je Šejh Jujinu biografiju, što ju je napisao Ismail Opijač (Glasnik VIS-a, XIX/1956, br. 1-3, str. 1-22), a u Počasnom broju Zore, lista za zabavu, pouku i književnost, što je izdat 1968/69., Mujić je napisao članak *Šejh Jujo (1650-1707) u svjetlu književno-istorijskog materijala* (str. 291-301).

Uspješno je radio i na području arabistike. I iz tog domena neki njegovi radovi zavređuju pažnju: Neke morfološko-semantičke specifičnosti u savremenom književnom arapskom jeziku u Tunisu; Adverbijalne oznake za način u savremenom arapskom jeziku; Karakteristična upotreba plurala u savremenom arapskom jeziku; Ismu l-fail u savremenom arapskom jeziku; Pripreme za reformu arapskog pisma. Svi ovi radovi štampani su u Prilozima za orijentalnu filologiju izuzev zadnjeg, koji je izišao u Otkrićima (Zagreb), časopisu pa popularizaciju nauke.

Mujić je bio uključen i u dva velika projekta, koji su rađeni, odnosno rade se, u Orijentalnom institutu: prijevodi i naučna obrada kanaunama i vakufnama sa područja Jugoslavije. U knjizi Kanuni i kanunama za Bosanski, Hercegovački, Zvornički, Kliški, Crnogorski i Skadarski sandžak (Serija I Zakonski spomenici, sv. 1, 1957.), Muhamed Mujić je preveo dvije kanunama za Skadarski sandžak i to jednu iz deftera za godine 1529-1536, a drugu iz deftera za 1570. U knjizi pak Vakufname iz Bosne i Hercegovine (XV i XVI vijek), koja je izašla iz štampe 1985. godine, a koja sadrži prevode i stručnu obradu 26 vakufnama i 1 hudžet, Mujić je preveo njih 10 i 1 hudžet.

U rukopisu je iza Mujića ostao prevod sidžila mostarskog kadije iz godine 1633-34., zatim zbirka šeriatsko-pravnih rješenja Mostaraca Ahmed efendije iz 18. stoljeća, te Savremeni srpskohrvatsko-arapski rječnik sa posebnim osvrtom na frazeologiju. U rukopisu je ostao i prevod romana *Zemlja* od egipatskog pisca A. Šerkavija.

Prof. dr Ahmed Tuzlić rođen je u Sarajevu 15. IV 1906. godine. Tu je završio osnovno i srednje obrazovanje. Poslije velike mature, upisao se na Filozofski fakultet u Beogradu. Studirao je i diplomirao klasične jezike, latinski i grčki, te arheologiju i nacionalnu historiju. Na Filozofskom fakultetu u Beogradu odbranio je i doktorsku disertaciju, također iz klasične književnosti. Dijelovi disertacije su štampani u Letopisu Matice srpske u Novom Sadu. Jedan od većih objavljenih radova A. Tuzlića je *Heksametar u prevodima Tome Maretića i Miloša N. Đurića* (Sa osvrtom na grčki i rimski heksametar i na heksametar naših pjesnika od XVIII-XX vijeka), objavljen u Radovima Filozofskog fakulteta u Sarajevu, knjiga III/1965, str. 317-368.

Odmah po završetku studija, Ahmed Tuzlić je postavljen za suplenta na Šeriatskoj gimnaziji u Sarajevu, gdje je predavao latinski jezik, a povremeno i druge predmete. Tu je ostao do zatvaranja Šeriatske gimnazije polovinom 1945. godine. Od školske 1936-37. godine

honorarno predaje na Ženskoj medresi, a otkako je latinski bio uveden u VII i VIII razred Gazi Husrev-begove medrese kao obligatan predmet (šk. god. 1939-40.), Tuzlić predaje latinski i na ovoj medresi do kraja školske 1944-45. godine. Od jeseni 1945. bio je stalni nastavnik na medresama, gdje je predavao srpskohrvatski, historiju i geografiju. I dok su drugi nastavnici iz raznih razloga, svojom voljom ili voljom drugih, napustili medresu, Tuzlić je ostao i predavao i to uspješno, sve predmete za koje u datim okolnostima nije bilo odgovarajućeg nastavnika. Za taj i takav svoj rad on nije tražio ni hvale ni priznanja, a ono je često puta, i to bez razloga, izostajalo. Prešao je konačno 1961. godine na Filozofski fakultet, gdje je opet predavao latinski jezik. Otišao je u mirovinu koncem 1979. godine u svojstvu vanrednog profesora.

Pored latinskog i grčkog jezika, Tuzlić je znao i druge jezike: francuski, talijanski, služio se njemačkim, engleskim, arapskim i turskim jezikom. Inače posjedovao je ogromno i solidno znanje iz brojnih oblasti, naročito historije. Poznavao je prošlost Sarajeva kao rijetko ko. Sve što je pisano o Sarajevu, čitao je s ljubavlju i mnoge stvari ispravljao, ako je autor bio pogriješio. To je radio u direktnom kontaktu sa piscem. Bio je i »neslužbeni« hafiz. To najbolje znadu oni, koji su učeći Kur'an napamet negdje pogriješili, on ih je uvijek mogao sam ispraviti. Isticao se i kao dobar kaligraf (hattat), naročito u sulusu, neshu i riki.

Godine 1936. biran je u Vakufsko-mearifsko povjerenstvo u Sarajevu. Bio je najmlađi član Povjerenstva. To opet pokazuje, da je bio i tada cijenjen i ugledan. Otada pa do smrti biran je ili postavljan više puta u Odbor, odnosno Povjerenstvo Islamske zajednice za grad Sarajevo. Smrt ga je zatekla na položaju predsjednika Savjeta Gazi Husrev-begove biblioteke. Umro je 16. augusta 1985. godine.

Abdulah Polimac rodio se 15. februara 1912. u Polimlju (Rudo). Poslije četiri razreda Gazi Husrev-begove, prelazi u Šeriatsku sudačku školu, koju školske 1935-36. godine završava. Kao šeriatski sudski pripravnik, a poslije kao šeriatski sudac, služi u Orahovcu, Foči, Bosanskoj Dubici, Doboju i Sarajevu. Po prestanku rada šeriatskih sudova, prelazi u drugu službu, gdje radi kao pravnik, jer je u međuvremenu završio Pravni fakultet. U mirovinu je otišao 1963. godine iz zdravstvenih razloga. Umro je u Sarajevu 27. septembra 1984. godine.

Polimac je zadužio našu nauku i znanstvene radnike veoma mnogo, iako sam nije skoro ništa objavio (samo nekoliko članaka). Za potrebe Komisije za izradu historije Bosne i Hercegovine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine kao i za potrebe Gazi Husrev-begove biblioteke preveo je s turskog jezika hiljade i hiljade stranica, što deftera, što sidžila ili kompletnih djela. Koliki je to napor i trud mogu znati samo oni, koji su se ovim bavili. Razne vrste rukopisa, razna oštećenja materijala i slično, otežavaju upotrebu ovih dokumenata. Samo velika strpljivost i ustrajnost u poslu vodili su uspjehu, a Abdulah Polimac je imao i jedno i drugo, iako je sve to uradio u bolesničkoj postelji. Time je njegova zasluga još veća.

Za potrebe Komisije... Akademije nauka BiH preveo je blizu 5.000 stranica Ahkam deftera, Ahkami šikajet deftera, Mufessal deftera, Muhimme deftera, Malije deftera i dr., i to je u glavnom materijal iz XVI stoljeća, a odnosi se na sandžak i livu Bosna. Za iste potrebe preveo je jedan tešanjski i jedan sarajevski sidžil, oba iz XVIII stoljeća. Iz Gazi Husrev-begove biblioteke i za njene potrebe preveo je Historiju Bosne od Salih ef. Hadžihuseinovića-Muvekita (4 knjige) i 12 sidžila sarajevsko-šerijatskog suda iz prve polovine XIX stoljeća (sidžili brojevi 40 do 51), a obuhvataju period 1800. do 1811. godine. Kad se zna, da je to Polimac sve ispisao rukom, i to skoro krasnopisom, tek se tada može vidjeti, koliki je trud uložen u taj veliki i za nauku veoma koristan posao.

Ahmed Selimović rodio se u Sarajevu 17. septembra 1913. godine. Tu je završio mekteb, osnovnu školu i 4 razreda Gazi Husrev-begove medrese. Godine 1936. postavljen je za muallima mekteba Ivakovali hadži Mehmed u Hrvatinu. Godinu dana kasnije postavljen je za muallima i upravitelja mekteba Almase Aganagić u Arapovoj mahali. Kao mualim služio je sve do prestanka rada mekteba 4. marta 1952. godine. Kao imam i hatib služio je u džamijama Abdul-Halife na Budakovićima (od 1938.) i Havadže Durak hadži Jahja na Baščaršiji (od 1955.).

Kad su mektebi prestali raditi, Selimović je premješten u Gazi Husrev-begovu biblioteku za pomoćnog službenika. Obavljao je poslove magacinera i dežurnog u čitaonici. Obje službe obavljao je s voljom i uredno. Posebno je vodio računa o magazinu. Osim toga bio je na usluzi, ko god se na njega obratio. Mnogi su to i javno u svojim radovima zabilježili. Jer on nije samo usluživao onim, što je od njega traženo, nego je i sam ukazivao, gdje se o traženom može još naći podataka. Nije mu bilo teško doći i izvan uredovnog vremena, ako je ko molio za kakvu uslugu. Zadržavajući se duže vremena u magacinskim prostorijama, koje su hladne, a i vlažne, obolio je od teške reume. U mirovinu je otišao 1972. godine, dok je imamsku dužnost zadržao skoro do smrti. Umro je u Sarajevu 8. marta 1985. godine.

Mahmud Kraljić

Seid M. Traljić (10. IV 1915 — 20. IX 1983) Naš suradnik prof. Seid Traljić, autor zapaženog članka o Gazi Husrev-begovu boravku i radu u Dalmaciji (Anali Gazi Husrev-begove biblioteke V-VI, 1978, str. 7-21) umro je 20. septembra 1983. u Zadru kao viši sveučilišni predavač za opću povijest srednjeg vijeka na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zadru. Nema sumnje da Traljiću pripada značajno mjesto u našoj historiografiji i arheografiji, pa je potrebno da se makar nešto o tome kaže.

Traljićev znanstveni rad može se podijeliti u tri faze: jedna je sarajevska, druga zagrebačka i treća zadarska.

U prvoj ovoj fazi Traljićeve se znanstvene preokupacije odnose uglavnom najviše na Sarajevo. U tome periodu objavio je više priloga iz historije i etnografije kao i folkloru grada Sarajeva. U ovim, a i

u kasnijim, radovima osjeća se snažan utjecaj Hamdije Kreševljakovića, koji je uveo u znanstveni rad čitav jedan krug učenika, među kojima je i Seid Traljić. Kreševljaković se bavio pretežno ekonomskom i kulturnom historijom Sarajeva i Bosne, pri čemu se obilno služio i etnografskom građom, odlikujući se objektivnošću, kritičnim pristupom i obradom. U tome ga je u cjelosti slijedio i Traljić. Najznačajniji Traljićev doprinos u ovom periodu bio je rad o sarajevskoj četvrti Vratnik, gdje je Traljić i rođen (a i Hamdija Kreševljaković). Rad o Vratniku objavio je u svojoj konačnoj verziji u sarajevskom Jugoslavenskom listu, odakle je preštampan kao separat od 64 stranice (Sarajevo 1937.). Pojavu ovog rada Kreševljaković je popratio objavljivanjem recenzije u »Novom beharu« sa dosta komplimentata tada 22-godišnjnjem Traljiću. U ovom sarajevskom periodu publicirani su među ostalim i ovi Traljićevi radovi: Narodna tradicija o sarajevskom gradu (»Islamski svijet« br. 79, Sarajevo 1934., str. 18), Hadži Mujaga Hadži Bešlija (»Novi behar« br. 23, Sarajevo 1934.), Iz narodne tradicije sarajevskih muslimana (»Islamski svijet«, br. 138, Sarajevo 1935., str. 6), O našim prezimenima (»Novi behar«, br. 21, Sarajevo 1936., str. 301-302), 25-godišnjica hrvatskog Mevluda Arifa Sarajlije (»Muslimanska svijest« br. 10 7. V 1936, Sarajevo, str. 7), Sjećanje Sarajlija na Osmanpašino doba (»Novi behar«, br. 13-16, Sarajevo 1937-1938), Utjecaj Turaka na život bosanskohercegovačkih muslimana (»Narodna uzdanica«, kalendar za 1938., str. 151-158), Važne prinove u Gazi Husrev-begovoj knjižnici (»Obzor« br. 17, 22. I 1938.), Šaranje svijeća o mubareć večerima (Jugoslavenski list« XXI, br. 237, 8. X 1938., str. 6), Stari i novi kalendar (»Narodna uzdanica«, kalendar za 1939., str. 117-119), Gazi Husrev-begova knjižnica (»Hrvatski dnevnik«, br. 1270, 12. XI 1939., Zagreb), Muslimanski nadgrobni spomenici (»Narodna uzdanica«, kalendar za 1940., Sarajevo, str. 192-210) i dr.

Svi su ovi članci donosili dosta novih podataka, spašavali od zaborava narodne predaje, koje su se nalazile u punom iščezavanju, i često po prvi put objašnjavali određeni fenomen u našoj historiji. Traljiću, osim toga, pripada pionirska zasluga da je pristupio izučavanju historije muslimanskog školstva i obrazovanosti. Zamislio je i sakupio dosta građe za jednu kompleksnu obradu ove problematike, ali to sve nije uspio realizirati. Objavio je samo fragmente iz tog svoga projekta, i to ove članke: Medresa Hadži Ismaila Misrije u Sarajevu (»El-Hidaje«, br. 9, Sarajevo 1937-1938., str. 136-137), Muslimanske škole u Bosni i Hercegovini (»Hrvatski dnevnik« 8. I 1939., Zagreb), Škola za šegrte i hizmećarice (služkinje) u starom Sarajevu (Jugoslavenski list« br. 196, 20. VIII 1939., str. 5), Katolici u turskim državnim školama u Bosni i Hercegovini (»Napredak«, kalendar za 1940. godinu, str. 123-126), Arebica ili hrvatica (»Narodna uzdanica«, kalendar za 1941., Sarajevo 1940, str. 67-71).

U zagrebačkoj fazi Traljićeva rada prevladavaju uglavnom radovi iz raznih oblasti arheografije, i to filigranologije, paleografije i heraldike. Radeći na toj tematici najuže je surađivao sa poznatim naučenjakom dr. Vladimirom Mošinom, pa i u pojedinim radovima nastupaju kao autori Mošin i Traljić. Kapitalno djelo s ovog područja su »Vodeni znakovi XIII i XIV stoljeća«, Knj. I i II, Jugoslavenska akademija zna

nosti i umjetnosti, Historijski institut, Zagreb 1957. str. 1-173 + crteži u zajednici sa prof. Mošinom. S ovog područja su i Traljićevi radovi, nastali u zadarskom periodu njegova djelovanja: Prve kontramarke u talijanskom papiru prema materijalu iz naših arhiva («Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije», vol. II, Zagreb 1959., str. 151-165) i Vodeni znakovi u dokumentima i rukopisima samostana sv. Marije u Zadru, («Radovi Instituta JAZU u Zadru», sv. XIII-XIV — 1967., str. 267-274 — XI tab.). Radovi o vodenim znacima na starim papirima pomoću kojih se, u nedostatku drugih dokaza, utvrđuje starost, pa i porijeklo pojedinog pisanog spomenika pribavilo je Traljiću afirmaciju i na međunarodnom planu. Traljić je važio i kao jedan od rijetkih paleografa među bosanskim muslimanima pa je objavio kao koautor sa prof. Mošinom i dva rada iz južnoslavenske paleografije: jedan koji se odnosi na ćirilске isprave i pisma u arhivi Jugoslavenske akademije i umjetnosti («Starine», knj. XLVI, Zagreb 1956, str. 97-144) i drugi kao rezultat terenskog rada u Bosni i Hercegovini, Ćirilski spomenici u Bosni i Hercegovini («Naše starine» VI, Sarajevo 1959., str. 63-104). Traljić se ogledao i kao heraldičar što pokazuje njegov rad Palinićev bosanski zbornik («Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije», vol. I Zagreb 1954., str. 169-187).

Iz zagrebačkog perioda potječe i Traljićev rad Prilog bibliografiji bosansko-hercegovačke štampe («Vjesnik bibliotekara Hrvatske» II (1951., Zagreb 1952., str. 60-80). Članak je napisan povodom izlaska Pejanovićeve bibliografije, gdje je ukazao na propuste i dao dopune, tako da su za bibliografiju bosanskohercegovačke periodike važni i Pejanovićeva knjiga i Traljićeva dopuna.

Traljićeva zadarska faza rada, koja počinje 1954. godine ispunjena je proučavanjem posebno ekonomskih odnosa sjeverne Dalmacije i njenog bosanskog zaleđa u tursko doba kao i monografskom obradom pojedinih naseobinskih centara Dalmacije u tursko doba. Njegov znanstveni interes odnosio se i na pojedine talijanske gradove na Jadranu koji su stajali u trgovačkim vezama sa Bosnom. Uglavnom iz ove tematike Traljić je namjeravao obraniti i doktorsku disertaciju Ekonomske veze Bosne sa sjevernom Dalmacijom u XVIII stoljeću s posebnim osvrtom na Zadar, ali to nije dospio učiniti. Baveći se odnosima Dalmacije i Bosne u tursko doba objavio je ove radove: Tursko-mletačko susjedstvo na zadarskoj krajini («Radovi Instituta JAZU u Zadru», sv. IV-V/1959, str. 409-424), Trgovina Bosne i Hercegovine s lukama Dalmacije i Dubrovnika u XVII i XVIII stoljeću («Pomorski zbornik» I, Zagreb 1962., str. 341-371), Vrana pod turskom upravom («Radovi Historijskog instituta JAZU u Zadru», sv. IX/1962, str. 337-358 + VII tab.). Izvoz bosanske robe preko splitske luke u XVIII stoljeću («Pomorski zbornik», knj. III, Zadar 1965., str. 809-827), Zadar i turska pozadina od XV do potkraj XIX st. («Radovi Instituta JAZU u Zadru», sv. XI-XII/1965, str. 203-227 + II tab.), Nin pod udarom tursko-mletačkih ratova («Radovi Instituta JAZU u Zadru», sv. XVI-XVII/1969, str. 529-548), Rapporti commerciali della Bosnia con la Marche nei secoli XVII e XVIII («Qudemi storici», jan-april 1971., Ancona, str. 246-253), Vrana i njezini gospodari u doba turske vladavine («Radovi Instituta u Zadru», sv. XVIII/1971, str. 343-377), Prilozi poznavanju

trgovačkih veza Bosne s Ankonom i Senigalijom u XVII i XVIII stoljeću («Pomorski zbornik», knj. 8, Zadar 1970., str. 643-656), Drniš šesnaestag i sedamnaestog stoljeća («Radovi Instituta JAZU u Zadru», sv. 19/1972, str. 393-404), Tursko-mletačke granice u Dalmaciji u XVI i XVII st. («Radovi Instituta JAZU u Zadru», sv. 20/1973, str. 447-458 + II tab.), Izvoz drva preko Obrovca krajem XVI stoljeća («Radovi Centra JAZU u Zadru», sv. 21/1974, str. 261-269), Organizacija turske vlasti (gdje je prikazao stanje i organizaciju turske mornarice) («Adriaticy maritima» Institut JAZU u Zadru I/1974, str. 243-254), Dva priloga povijesti šibenske trgovine sredinom 17. stoljeća (Filozofski fakultet Zadar «Radovi» Razdio društvenih znanosti 6, sv. 14-15. Zadar 1976, str. 569-574), Manzere i kastrere, brodovi za prijevoz živog blaga iz Zadra u Mletke («Adriatica maritima Centra JAZU u Zadru», sv. 2/1978, str. 213-221 + III tab.) i Veze Zadra i okolice s turskim pograničjem u Barakovićevo doba (zbornik «Juraj Baraković, o 350 obljetnici smrti», Zadar 1979, str. 83-96 + prilozi). U ovu grupu spada i prikaz Kreševljakovićevih Kapetanija u Bosni i Hercegovini u izdanju Naučnog društva Bosne i Hercegovine («Historijski zbornik» 1-4, Zagreb 1956., str. 187-189). Prikaz je važan jer daje arhivske podatke koje je Traljić sakupio o kapetanijama na području kliškog sandžaka, pa mu je za taj trud bio zahvalan i Kreševljaković. Prava je šteta što se u drugo izdanje Kreševljakovićevih Kapetanija nije uvrstio i ovaj Traljićev tekst.

Afinitet prema proučavanju ove tematike bez sumnje je proizlazio iz okolnosti što se kao Bosanac, po vokaciji historičar, našao u Zadru, koji u svome Historijskom arhivu čuva dragocjenu historijsku građu koja se tiče turskog perioda. Traljić je i inače vršio brojna istraživanja u arhivima, među ostalim i u Državnom arhivu u Veneciji, a obišao je uglavnom sve ustanove u Bosni i Hercegovini, uključujući i samostane i manastire, u kojima se čuva stara arhivska građa. Traljićeve veze sa Dalmacijom podsjećale su ga i na njegovo porodično porijeklo. Njegova se naime porodica doselila iz Drniša u Sarajevo, ali još prije 1683., kada je u Drnišu definitivno prestala turska vlast. Još i sada u Drnišu žive katolički Traljići (a također i u Šibeniku, ali su i ovi doseljenici iz Drniša).

Ovim nisu iscrpljeni svi Traljićevi radovi, inače bibliografski obrađeni u toplo i dokumentirano napisanom nekrologu Traljićeva kolege sa zadarskog fakulteta Stijepe Obada (Filozofski fakultet Zadra. Radovi. Razdio društvenih znanosti (10), 1983-1984. Zadar 1984. str. 215-220).

Po svome humanom karakteru, doprinosu znanstvenom radu i istaknutim pedagoškim sposobnostima Traljić zaslužuje da mu se sačuva trajan spomen.

M. HJ.